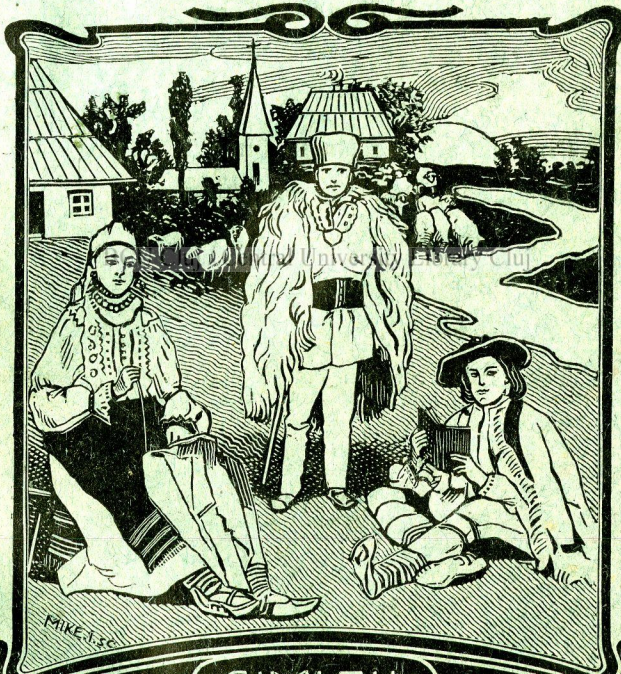

227768

Ioan P. Reteganul

Numărul I.

BIBLIOTECA „VICTORIEI“

ȘIMLEU.

Prețul 25 fileri.

Biblioteca „Victoriei“ Nr. 1.

POVESTI ALESE

scrise de

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Joan Pop Reteganul

Șimleul-Silvaniei

Editura institutului tipografic „Victoria“

1905.

Iubite cetitor!

Când am înființat tipografia „Victoria” și „Gazeta de Duminecă” primul gând ne-a fost a sări în ajutor poporului nostru cu un bun nutremânt sufletesc, de care are atâta lipsă. Tot atunci ne-am propus, ca din foițele cele mai bunișoare ale „Gazetei de Duminecă” să facem cărți-cele, cari, sub numele: Biblioteca „Victoriei”, să le lățim între poporul nostru.

Acum suntem pe cale a ne ținea de vorbă. Cartea I. din „Biblioteca „Victoriei” e gata. Cuprinde 5 povesti alese de ale neuitatului scriitor poporal, Ioan Pop Reteganul. Cine a avut „Gazeta de Duminecă” în anul trecut 1904, le-a citit în foiața ei; dar nu-i strică să le mai

cetească din aceasta cărtică, dinpreună cu aceia, cari nu le-au mai cetit nici când.

Dorind ca se fie de folos cetirea acestei cărticele, promitem (făgăduim) că cât de îngrabă vom scoate a doua cărtică din „Biblioteca „Victoriei.“

Șimleul-Silvaniei, April 1905.

Ioan P. Lazar

BCU Cluj / Central University Library Cluj

proprietarul tipografiei „Victoria“
și al „Gazetei de Duminecă“

Cine a adus sărăcia în lume?

— „Se pot eu prinde pe cel ce a adus sărăcia în lume, acela știu c'ar pomeni, că și-a dat odată de om! Că l'aș apuca de grumazi și atâta l'aș gâtui, până ar scóte limba de un cot și nu i-aș da răgaz, să sufle, până și-ar da ochii peste cap și ar cădea țeapăn“!

Așa zice odată nenea Tóder Buzdugan, într'o Duminecă după vecernie, stând înaintea bisericei de vorbă cu mai mulți înși. Și când își gătă vorba, toți isbucniră într'un rís cu hohot, de atraseră luarea aminte a lui moș popa, care se apropia încet de ei, răzmat pe cârja lui cea de corn.

— „De ce rîdeți cu atâta poftă? întrebă moș popa care e omul cel mai bătrân în sat, că trecuse de șese-zeci de ani numai de când se popise, iar atunci era aprópe de trei-zeci de ani.

— „D'apoi moș popă — rîdem și noi de pocozeniile ce spune nenea Tóder Buz-

dugan, zice, că de-ar putea el prinde pe cel ce a adus sărăcia în lume, i-ar suci grumazii ca la un pui de vrabie." Așa răspunde unul din cei de față. Iar moș popa își răzică bătă înainte și se proptie pe ea, că, numai cele două picioare bătrâne ce le avea nu-i era destulă sprijină; își netezi cu stânga barba cea albă și tuși odată înădușit, semn, că vrea se stee cu poporeniului de vorbă. Atunci toți se adunară în jurul lui și se făcură o liniște, cât se auzia și sbârăitul unor musculițe.

Și prinse moș popa a le vorbi așa :

"Si, zeu, voi rîdeți de vorbele lui Tóder Buzdugan ! Hm ! E drept, că o vorbă cam măsurată a scos Tóder din gură, dar mie nu-mi vine a rîde de ea. Ba din potrivă mă mir, că nici el nu știe un lucru atât de ușor, ca acela. Vrea-i Tódere se știi abunăseamă, că cine a adus sărăcia în lume ? Iată, eu sum om bătrân, și dar vă pot da răspuns foarte lămurit, cât toți se-l pricepeți. Dar ca să-l puteți pricepe mai cu ușurință, vă dau răspunsul în pilde, pe cari le-am văzut eu cu ochii mei cești bătrâni.

Mai acum câți-va ani am îngropat pe Pavel Pricină. Știți bine, că din șura unui

creştin l'am dus la grópă, că acolo murise. Când l'a ajuns mórtea era golan, lipit pământului, trăia numai din mila creştinilor. Dar eu îl cunoşteam pe Pavel Pricină pe când era fruntaş între fruntaşi. Ii rămăse-se de tată-seu casă bună, grădină mare, moşie frumoasă, vite de soiu, cum numai puţinei poporeni de ai mei aveau. Şi cu toate acestea muri gol ca napul. De ce? Dóră i-a ars casa? dóră i-a murit vitele? dóră a bolit prin spitale? dóră i-a mánat apa sémínăturile? Nu! n'a venit pe el nici o pacoste mai mare decât pe alţi ómeni din sat. Si iată, unii s'au ţinut în avere, alţii şi-au chiar mărit averile, iar el a călicit de tot. Ştiţi cum? Iată pe scurt ponturile lui, a umblat tot în pâră, a îngrăşat procatorii şi judecătorii din averea lui rămasă de părinţi şi dela socri, a pierdut zilele cele scumpe de lucru prin oraş, pe la uşile domnilor, în loc să-şi vadă de ogórele sale. Aşa s'a măcinat tot binele lui, cât la ei s'a potrivit zicala :

„Săracul de cei sărac ?

De ce n'are minte 'n cap !“

Mulţi a sărăcit pe calea pe care a sărăcit el, la mulţi le-a venit sărăcia din

pricină, că au fost totdeauna ómenii pârilor, ómenii naibei, — cum ziceți voi. Deci: Cine vrea se nu sărăcească, îndestulească-să mai bucuros cu o pace strîmbă, decât cu o judecată dreaptă! Iar tu Tóder Buzdugan, dăte și apucă pârilor și pricinile de grumazi și le zugrumă, că vai multă sărăcie aduc ele în lume!

Altă pildă:

Petrea Cârlanului a luat lumea în cap de vre-o 15 ani. S'a dus dela noi cu muiere, cu copii cu tot. La el s'a potrivit zicala: Dela noi din sat numai fόμεa te pôte scóte. Fόμεa, sărăcia, l'a scos. Dar eu l'am cunoscut de mic. Era fecior de ómeni avuți. Și era singur la părinți. Și cu muierea a luat o zestre frumósă. Dar ce folos? La el s'a potrivit zicala: De-i muierea rea de lucru și bărbatul somnuros — — iacă-te norocul jos. Ei nu-i plăcea lucrul, lui îi plăcea somnul, s'a fost luat Tanda cu Manda! In câți-va ani au păpat tot ce le remase de părinți! Apoi au împrumutat dela o bancă bani cu cambiu fals și au luat lumea în cap și țara în spate. Apucă dar, fiule Tóder Buzdugan, lenea de după cap și o du la părăul morii, de o

scaldă. Ori îi sucește grumazii, că lenea a adus multă sărăcie în lume.

Mergem mai departe!

Mitru lui Tănase Prisnel n'a fost om lenios, n'a umblat nici în procese și totuși a calicit atât de reu, cât — dacă a voit se aibă de mâncare la copii — s'a prins a fura. Acum e închis, precum știți cu toții. Ei, pe el ce l'a dus la sărăcie? Ori mai bine: în casa lui cine a băgat sărăcia, că din veliștea lui a fost om cu stare? Știți unii, dar se vă spun eu, se știți toți!

Mitru lui Tănase Prisnel a fost fecior de gazdă. Știa și o leacă de carte. In cătane a fost corporal. Sosit acasă tot era cămașă cu crețele, tot năfrâmi de mătăasă la grumazi, tot ciobote sclipiciose, tot cióreci cu șinore; pe scurt: era mai nealcoș, mai fălos ca toți feciorii din sat. Și erau în sat la noi feciori și mai avuți decât el, dar el fusese corporal la miliție. Și s'a căsătorit Mitru după ce a adus atâtea bolunzii în tineret, că până nu veni el din cătane la noi în sat nu se pomenea năfrâmi de mătăasă, laibăr de postav cu bumbi sclipicioși ca la cocși, cióreci cu șinóre, ciobote cu călcâie înalte și câte nebunii, tóte. Destul că după ce aduse în tineret

atâtea prostii, se căsători Mitru, luă pe fata crâșnicului (fătului), fată cinstită și din ómeni de omenie. Dar ea era tineră și cu mintea brudie, lăsă să se facă tóte, după cum credea el că-i bine. Și în câți-va ani tocară tot ce le dădură părinții. Nu dóră că ar fi fost lenios ori ar fi umblat în procese; nu, dar lucrul unui econom cu o moșióră cum a fost a lui, nu aduce atâta cât se cumperi minteni-minteni ciobote nouă, rochii de păr, laibere de postav, năfrâmi de mătasă. Iar el cu nevasta lui, la câte sêrbători mari sunt într'un an, la tóte avea haine nouă ca ghița și scumpe. Așa în câți-va ani îngreună moșia la bancă, de nu mai fu în stare se plătească cametele și să-și țină și casa. Ajuns până aci, se gândi, se regândi, și odată-l pun păcatele de face năsarânga, ce o știți: întră pe fereastră în primărie, sparse lada cea grósă de stejar și scóse din ea toți banii, par'că vre-o opt sute bune. Dar l'au prins chiar când era se iasă. Acum știți unde-i. Pe el cine l'a sărăcit? Spune Tódere cine a băgat sărăcia în casa lui? Fudulia, și pe mulți i-a dus fudulia la sapă de lemn!

Pune-te dar Tódere, prinde fudulia de după cap și o aruncă în cuptoriul de

pită când va fi mai ferbinte, ori îi mută fălcile din loc!

Altă pildă:

Finul meu Pahone — n'ar mai fi po-mană de el — n'a rămas de tată-seu gazdă bună? Nu avea loc destul, vite frumoase, casă bună și o muiere cât se nu-i treci pe dinainte? Acum cine-i cõda satului ca el? Mai vede-l cineva cu haine bune și curat ca pe alți botezați? Mai vede-l cineva la sfînta biserică? Mai are ceva, decât sdrențele de pe el? Tõte s'au măcinat cum se macină grăunțele în móră, de nu mai faci din ele în veci grăunțe! Și cu ce? Cu glăjuța! Vinars, vinars și iară vinars! Pentru vinars ș'a vîndut oile și vacile, porcii și boii; pentru vinars a dat la jidan holdă după holdă, fânaț după fânaț, pînă ce a remas numai cu casa, tõtă hîrbuită și aceea, și nici casă n'ar avea, dar de douë-ori a scos-o cumnatul seu din licitare. Acum e pe numele cumnatu-seu pusă la cartea funduară, se nu o mai põtă îngreuna. Bine-i așa? Și câți făcură și mai fac ca el? Vezi Tõdere cine aduce sārăcia în lume? Pune-te și i-a beția de cap și o fă tõtă ferfenită!

Acum, dragă Tõdere, se vë mai spun

o pildă, apoi mergem acasă. Dar se nu te superi, că pilda o voi lua-o chiar dela tine.

Tu știi dóră, că ai stat odată mai bine decât azi; leneos nu ai fost, bețiv nu ai fost și nu ești, după fudulii nu ai umblat și totuși ai sărăcit. Și știi de ce? Iată îți spun eu: Tu, fătul-meu, pe cât te ții de cuminte, pe atâta de multă minte ți-ar trebui. Și iată de ce:

Când te-ai legat de lume nu erai cel gazdă mare, dar sărac ca azi nu erai. Avea-i puțin, dar era al tău. Vite n'aveai, dar avea-i de pe slugit vre-o 60 florini și avea-i câteva locșore, bune-rele cum brumă erau, erau ale tale. Trebuia ca tu pe banii aceia se iai două vițele, se le crești și se te capeți la vaci. Dar tu nu făcuși așa. Tu ți-ai cumpărat pe bani o vacă, aceea încă n'a fost rău, dar rău a fost că ai voit numai decât se ai două. Și ți-ai făcut, dar ți-ai pus și jugul după cap cu ele. Că ai mers la jidan și ai luat o ciológă de vacă bătrână pe cambiu (vechsel), dóră cu 80 fl., deși nu era vrednică nici 40 fl., și ai luat dela el tot pe vechsel o căruță tótă hîrbuită cu 20 fl., așa ți-ai pus o sută după cap. Peste iarnă ți-au mâncat vacile mai

mult fân, decât avuse-și tu. În primăvară ai luat fân în credință. Primăvara vaca cea bătrână dela jidan a murit, dar tu îi erai dator cu 100 fl. și pentru fân cu 20 fl. Ce-ai făcut atunci? Ai vîndut văcuța ta, cea cumpărat pe bani agonisiți cu slugitul, ai plătit fânul și ai dat camăta la jidan pe un an de zile. La anul jidanul ți-a cerut suta. Tu n'ai avut de unde i-o da. I-ai dat un loc, cel mai bun ce biată-l aveai. Așa ai rămas fără cîdă de vită și cu loc puțin și rău, care din an ce merge se face și mai rău, dacă n'ai cu ce-l gunoi. Acum în casa ta cine a adus sărăcia? Prostia! Că dóră și la carte stă scris:

Săracul, de ce-i sărac?

De ce n'are minte în cap!

Pune-te dar Tódere, și prinde sărăcia de după cap și o îneacă unde-i Murășul mai afund!

Așa dară acum știi fiule Tódere, că sărăcia au adus'o în lume: prostia, lenea, fudulia, bentura și procesele. Deci prinde tu de conciu pe aceste cinci cocóne și dă cu ele în mijlocul Murășului, unde se face apa sfredel. Că în casa unde a întrat odată sărăcia, nu se mai încuibează binele numai

după ce trec câte-va rînduri de ómeni prin ea ; copii, nepoții, ba și strănepoții celui ce a adus'o, trebuie se o țină ca pe o cocónă. Cel cu minte se păzește ai da conac ; că cine-i dă — n'o mai scóte ; mai curînd îl scóte ea afară pe el, ca ariciul pe sobol.

Așa le povestí părintele cel bătrîn, moș popa, cum îi ziceau ómenii, iar ei clătinau numai din cap și ziceau : Drept are moș popa, Dumnezeu se-i lungească firul vieții !

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dumnezeu tóte le răsplătește înpătrat.

Nucu Murășan dela noi, îmi povesti următórea întimplare:

„După ce am plinit anul la D-ta, nu m'am mai băgat slugă la nime, că vedeam eu bine că din slugit, cu puțin mă aleg. Că a intrat fala între feciori și simbrióra mai tótă trebuia se o dau pe cisme cu crețele, pe cióreci cu șinóre, pe uioș înșinorat, pe laibăr îmbumbit, pe cămeși cu crețe și pe câte nebunii tóte; iar stăpânii nu vreau se știe, de lucruri de acestea.

Ei îmi făceau haine de purtat și-mi da suma de bani, cât ni-a fost învoieala, și de aci încolo apă rece! Destul că eu îmi pusesem în gând, încă de pe când eram numai cotângan de 13—14 ani, că îndată ce mă vęd scăpat de cătunie — în sus ori în jos — eu mă bag la un pleuar și învăț și merg în țară, să-mi fac bani, să-mi cumpăr grădină și să-mi fac casa mea, și acolo să-mi duc eu muierea în cuibuțul meu, se

nu pótă zice, — când se va întâmpla de ni-om ciondrăni vr'odată, — „meri calicule că numai cu ciórecii ai venit la mine!“ Că, uite domnule, eu îs omul tare *năpârcos*, una ca aceea de mi-ar spune-o muierea mea aş fi în stare să-i dau în numele tatălui, cât într'o temniță se putrezesc. Aşa fiind lucrul, cum scăpaiu dela dumniata, mă învoii cu Petrea Ceteraş dela noi, îl scii dta, ăla ce-o luat pe fata lui Gavrişu Gorii, de are căsuța ai cinaşe lângă curtea grofului, — Invoiala ni-a fost așa, că el se mă ducă cu el în țară, eu se-i port marfa la târguri și la sate, unde mi-a porunci, se i-o vînd și să-i dau samă de tot gologanul. Un an închiat i-am purtat în spate marfa din sat în sat, din târg în târg, cât e Muntenia de mare.

Intr'o zi de cătră seară, colo'n postu Sântă-Măriei, eram rupt de fόμε și de oste-neală și în spate cu marfă ca de 80 de franci. Era o căldură, de gândeai că m'oi topi, nu altceva, și eu în drumul mare; înapoia mea era un sat, din care plecasem pe la prânzul cel bun și amu era pe la ojină, și nu mai dam de alt sat, și nu știam când voiu da de unul; în dreapta — câmpul gol, adeca gol de sate, că nu vedeam numai porumb și

iară porumb, adeca cucuruz, cum zicem noi, dar nici un sat, nici un turn de biserică, nici o casă cât de mică; în stânga tot așa, înaintea . . . , înainte mi se părea că ved colo departe ceva negreață, sat? pădure? vie? Cine mai știe. — Ici cólea mi-se deschidea printre sēmînături câte o cărare; dar ce știam eu unde duce? Mă temeam se apuc afară din drumul mare, se nu dau de mai reu. Așa mersei tot înainte cu nădejdea că dóră voi întâlni pe cineva, care se mă îndrepte la vr'un sat din apropiare. Dar pace! Gândiai că-i drumul părăsit, nu altceva, ori Dómne ferește, gândeai că toți ómenii de pe acele locuri sunt morți, de nu vedeam pe nime. Când era amu sórele numai ca de o suliță pân la deal, dau în urmă de un han sărăcios, adeca cum zic p'aici de o crîșmă, unde o jidană cu câțiva prunci sta pe prismă afară și un străin beut sta răsturnat pe pașiște cu o sticlă cu rachie lângă el. Și era spătos străinul și sdrobia reu românește. Mă înfioraiu de el și-mi gândii, aci nu-i de re-mas preste nópte. Ceru-i dela jidană o țuică și pâne de câțiva bani. Ea-mi dădu țuica, dar pâne îmi spuse că nu are.

Ce amarul meu m'oi ști face? Să rămân aci flămând și cu gróza că m'a despoia străi-

nul ăla de marfă și de parale, ori se merg mai departe? Nu-i de stat, gândesc în mine, ce a fi, aceea a fi, trebuie se merg în órecătrău-va. Intreb pe jidană, dacă-i aprópe de aci vre-un sat? Și-mi spune că îndatăi aci pădurea și din pădure cobor în sat; „pe seară poți fi în sat, de-i merge cât de încet, îmi zise ea.

Imi iau deci marfa iar în spinare și dute, copile!

Și merg și merg, și cólea când se mes-tecă ziua cu nóptea-s în marginea pădurei. Acolo era un flăcău cam cât și mine, își hrănea boii. Fărtate, îi zic eu, pe care drum ies mai degrabă-n sat? că prin pădure văzu-i mai multe drumuri. „Se dai în stânga, pe la marginea din sus a pădurei, că îndată ești în sat.“

Mulțamesc și plec în stânga. Și merg și merg, și se întunecă, și eu tot merg și mă afund într'un tufiș, și dau prin bălți și odată mi-se înfundă calea. Ce se fac acum? Rătăcit'am? Indreptatu-m'a reu flăcăul?

Și era întunerec de nu vedeam nimic, și nori grei se ridică și începe a tuna și a fulgera, și eu singur înfundat în desiș, stam înmărmurit cu marfa-n spate. M'aș pune sub o tufăme, tem se nu mă pun chiar pe un

șerpe. Prind a tremura. De sus prind a cură stropi rari dar mari, apoi mai deși și mai mari, în urmă cură ca din cofă. Eu stam răzimat de bătă și uit se-mi arunc bărēm marfa din spate, care cum turna plóia pe ea, făcea o larmă de mă îngrozii. Și în vasele mele se adună apă, de-mi curma umërul greutatea. Atunci îm fulgeră pe dinaintea ochilor, de mă mai orbește. Dar în acel timp și zăresc, că locul pe care stam era o poeniță, cât o arie de șură, ocolită de tufari deși și 'nalți, cam ca parii de clăi. Arunc marfa jos și mă trag sub tufari și mă trântesc cu fata-n jos și zic tóte rugăciunile, ce le știam, și-mi fac la cruci, dar numai cu limba-n gură. Pălăria era lângă mine și în ea curgea de pe frunze apă, cât îndată era mai plină. Intr'un târziu stă plóia și iasă o lună plină de îndată-mi luminează tufișul și poenița. Véd atunci și pălăria mea plină de apă. Mă reped la ea și mai tótă o beu, de setos ce eram. Indată mi-a trecut și fómea și setea și am adormit și nu m'am trezit până răsări sórele. Atunci mă ridic, îmi fac cruce, mulțănesc la D-zeu că m'a scos în ziuă și privesc, încătros'o apuc? Imi iau marfa-n spate și plec tot înainte, cugetând: Dómne óre ce ți-am greșit, de

mă pedepsești așa amar? Și mergând înainte pe colnic îmi sfârm capul, că ore de ce mă pedepsește D-zeu atât de crâncen. Atunci îmi vine 'n minte, că fiind odată la noi în Reteag la vite, colo între tufe, la gura Cărbunariului, trecea pe drum un om călare și m'a întrebat că bine merge la Ciceu? Și eu, în loc se-l îndrept se suie tot pe valea ursului la deal, l'am învățat înbatjocură și iam arătat valea cărbunariului, care-i mai de cătră sat de cât valea ursului cu 2—3 pușcături. Și bietul om era un bârsan ce mergea la Ciceu, se cumpere pietri de móră, apoi se vină cu caréle după ele, bietul om încă-mi mulțami și plecă pe valea cărbunariului în sus, iar eu am ramas rînjindu-mă că l'am păcălit. Și s'a dus bietul bârsan pe valea cărbunariului în sus, până în fundul văii, ce a dat de stani, unde se înfundă valea, de nu vezi numa-n cer și-n pământ, și de acolo se întórse înjurând de necaz, dar eu nu m'am mai arătat dintre tufe. Când a fost iar în drumul țerii, eu eram în tufe, iar pe drum trecea un om bătrân de-a umër cu o legătură de nuiiele de alun, din care faci cercuri, și ia spus bârsanul ce a pățit și cum a umblat ca nebun mai bine de un ceas. Iar bătrânul i-a

zis: Las', fãrtate, nu te nãcãji, hai cã-ți arët eu Ciceul, e numai cõle; dar pe afurisitul acel de copil fãr'obraz l'a bate D-zeu, cã te-a purtat în batjocurã, cã D-zeu tõte le rësplãtește împãtrat, și binele și reul. Și și-a pus moșneagul rudele jos și s'a dus cu bãrsanul pãnã în gura vãii Ursului, de unde se vede bine Ciceul, în cãt bãrsanul nu mai putea rãtãci, apoi a înturnat înapoi la legãturã-și, tot sucind din cap și vorbind singur: „Batãvã crucea de copii lãpãdați! Se purtați nebun pe un biet de strëin! Dar las, cã vi-o-a resplãti Dzeu și vouë! Și când ajunge la sarcina lui de rude, când dã se o ridice, împinge cu piciorul o peatrã cãt palma de latã din drum și-și face palma pod preste ochi, se vëzu mai bine, apoi se pleacã și ridicã ceva de jos fãcënd: „Hm! Óre bun se fie banul ășta? Par'cãi taler! Póte cãi bun!“ Și șterge banul de ciõreci și prinde a rîde și a vorbi sîngur: Hm! pentru un zlot aș tot arëta calea Ciceului la cãți ómeni trec pe drum! Auzind eu aceste, ies din tufe și cum dã moșneagul cu ochii de mine îmi aratã; „Cei! mē ștregarule! Tu ai îndreptat așa de bine pe bietul bãrsan? Harnic melean, nu ți-ar muri mulți înainte! Bine ți-se șede, lihãitule și afurisitule! Dar tea bate pe tine

D-zeu pentru aceea, pe cum bătut ești și orb! Uită tu totă ziua te ai înholbat pe drum și ți-ai bătut joc de trecători, dar te-a orbit Dzeu pentru făr'obraziile tale, de n'ai văzut în colb drăguț de ban ca acesta, și ai ochi buni, tineri, dar nu te-a lăsat Dzeu să-l vezi, pentru inima ta cea îndrăcită! Și încă nu-i destul cu atâta, ține minte, și de D-zeu ca eu se mințesc, că nu vreau răul nimăru, dar te miri când și unde, chiar așa o se te porțe cineva nebun prin drumuri nebătute, cum ai purtat tu pe streinul acela. Acum hai de-mi ajută la nuielele astea se le iau de a umăr!" Și am mers și i-am ajutat, și bătrânul a plecat încet cu nuielele cele grele de a umăr, și după ce a pășit câțiva pași, a stat locului și s'a întors capul în apoi și văzindu-mă tot aprins la obraz de rînză și de necas, mi-a mai zis: „Așa, bărbat bun, ține minte vorbele mele: D-zeu toate le răsplătește împătrat, fie binele, fie răul ce-l face la ore cine!"

Eu am stat mult privind după moșneag și rușinându-mă de cele ce făcusem, și părându-mi rău de nebunia mea, dar cu deosebire năcăjindu-mă cum de un moșneag ponihos se aște un taler de argint chiar acolo,

unde eu m'am jucat tótă ziua, fară de a'l vedea.

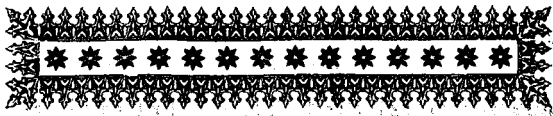
Aceste tóte îmi veniră în minte când mergeam prin pădure, în țară streină, fără a ști unde voiu eși, după ce de ieri de pe asta vreme nu mâncasem nimic, și după ce petrecusem o nópte atât de gróznică în tufe. Și când gândii așa, mă porniră lacrimile, aruncaiu marfa din spate și mă aruncaiu în genunchi cu fața cătră sóre și mă rugaiu cu glas înalt: Dómne Dumnezeul meu și sfînd răsărit de sóre, scapă-mă de aci cu zile, că în vieța mea minciună n'a eși de pe buzele mele: Apoi mă ridicaiu ușurat și mângăiat. Când dau sē-mi ridic marfa, vĕd că în urma mea venia încet un călugăr borborosind ceva, póte vre o rugăciune. Eu mă oprii până se mă ajungă, îmi ridicaiu pălăria și-i sărutăiu mîna. Iar el îmi făcu cruce pe cap și zise: „D-zeu se fie de ajutor la tótă lumea, și nouă.“ Apoi mă întrebă că până nnde merg. Și după-ce-i spusaiu întimplarea, el clăti numai din cap și zise: Nici o faptă, fără resplată fiule: de a făcut'o flăcăul acela cu voia, ca joc se-și bată de tine, mîna lui D-zeu îl va ajunge; dacă înse mîna cea nevĕzută a celui vecinic te-a purtat spre a te înfrica, atunci

pentru a tale fapte ai rătăcit. Vino după mine!

Și m'am dus după călugăr, și îndată mă scóse pe o cărărușă afară din pădure, de unde vėzui un sătuț, aprópe la pólele pădurei. Acolo călugărul se opri și-mi zise: Acum mergi cu bine, fiule, și nu părăsi nici când calea cea dreaptă a adevěrului, că făcênd așa, nu vei rătăci în veci!

Așa-mi povesti Nucu Mureșan pățania lui și eu m'am pus de o am scris, ca și alții se o cetească, că te miri — dar de vor putea lua ceva învățatură din ea. —

Degetul lui Dumnezeu.

Țeara Hațegului e despărțită de Bănat prin muntele „Marmore“. Bănățenii zic : „Cum godje treși Marmorele ești baș în Ardjeal.“ Intre Bănat și Ardeal a fost din vremi uitate comunicațiune neintreruptă. Bănățenii treceau Marmorele și erau în Ardeal, Hățeganii treceau Marmorele și erau în Bănat. Tîrgul Bănatului cel mai aprópe de Ardeal e Caransebeșul, la care însă poporul îi zice numai Sebiș. Tîrgul Ardealului cel mai aprópe de Bănat e Hațegul. Intre Hațeg și Caransebeș duce un drum oblu dela răsărit spre apus, peste muntele Marmore.

Atât în Hațeg, cât și în Caransebeș erau și sunt mulți ómeni, cari trăesc din cărașit, portă marfă și bucate, parte ale lor, mai mult însă de ale speculanților. Din Ardeal în Bănat se cară, pe lângă vitele cele multe, fier, vinars de prune și póme. Din Bănat în Ardeal iarăși vine fier, vin, vinars, póme, bucate și pește. Sunt

adecă timpuri când Țeara Hațegului are vin, vinars și pome mai în abundență de cât Bănatul, atunci vînd, iar când nu au — cumpără; dar bucate și pește totdeauna trebuie să cumpere Hațeganii dela Bănățeni, fiind poporațiunea deasă în Țeara Hațegului și locul arător prea puțin pentru numărul locuitorilor.

Românii noștri bănățani din jurul Caransebeșului până încóce la Vama-Marga, toți au fost grănițeri, cătane. Românii din Bouțarul de jos și de sus și cei din Bucova, deși sunt în partea apuseană, a Marmorelui, și deci după drept ar fi trebuit să se țină de Bănat, se ținură și se țin de comitatul (varmeghia) Hunedórei, adecă erau și sunt legați nu de Bănat, unde i-a pus firea, ci de țeara Hațegului, de care sunt despărțiți prin Marmore.

Românii din țeara Hațegului sunt de două neamuri: Români și „nemeși“. Sub vorba român ei înțeleg pe foștii libertini (răzeși), nobili. Câte-va sate de nobili au fost și grănițeri ținători de Regimentul român I. ardelean, nu de cel bănățan. Între grănițeri și negrănițeri era mare deosebire, dar între nemeș și Român deosebirea era și mai mare. Grănițerii se ținea mai sciuți,

decât negrănițerii, deci mai sus ; față de ei negrănițerii erau mai umiliți, că ei nu sciau nemțește, și nu aveau voiă (nu le era ertat) de-a purta armă, pe lângă ce mai trebuiau se lucre și la domnii de pământ până cădeau cu nasul în brazdă. Nobilii față de Români se deosebiau și mai tare, purtau haine mai potrivite pe trup, mai pe unhuri, deși din una și aceeași materie, ca și a Românilor, adeca din pănură, apoi ei umblau tunși, pe când Românii purtau păr mare. Iar sôrtea Românilor o scim. Rar se și întimpla, ca un nemeș să-și dee fata după un Român, deși cântau fetele :

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Pân' ce-i, tată, de Român

E sufletel de om bun.

Lucrurile aceste, la părere neînsemnate, trebuia să vi-le spun ca să puteți mai bine pricipa istoria următoare :

Inainte de asta cu vre-o patruzeci de ani, era într'un sat din țeara Hațegului o societate de cărăuși speculanți ; cam 5 inși erau ei, toți nemeși. Purtau marfele negustorilor și măestrilor din Hațeg pe la târgurile Hunedórei, Devei și Orăștiei — în Ardeal, iar în Bănat la Caransebeș și Lugoș. Tot ei făceau și negoț cu bucate,

prune și beuturi; ast-fel le mergea bine, țineau spre acest scop trăsuri bune și cai buni și de regulă umblau laolaltă, știau toate podurile, toate crîșmele, toate tainele cărăușitului. Tot la ei în sat era un om tinăr cu numele Petre Deactculescu, Român, nici nemeș, nici grănițer. El avea trei cai buni și o cărucioră de-ți era mai mare dragul să umbli cu ea. Fiind el tinăr, în putere bună, se gândi să-și cerce norocul, când îl lasă lucrul câmpului, să facă dintr'un ban-doi, de s'a putea. Aceasta era într'o iarnă, când erau scumpe bucatele, din cauză că toamna căzuse bruma chiar între Sânta-Marii și multe cucuruze rămaseră necópte. Se puse deci și așeză fân în saniă, bani în pungă și prinde caii și merge până trece Marmorele și ajunge în Bucova. De acolo încarcă sania cu scânduri și merge ață în Caransebeș. Acolo scândurile totdeauna au bun preț, deci le vinde îndată cu o leacă de dobândă și încarcă sania cu bucate. Singur era singur, dar' se mângăia, că dela ei din sat mai sunt cinci căruțe, toate după bucate, deci vor merge în societate. Face el ce face, și se întâlnește cu nemeșii dela ei. Ei erau în ospetăria, la traiu bun, cólea, vin cald și tocană de porc.

— „Bună vremea jupâne Păluț!“ zise Petrea întrând, că jupânul Păluț, era mai bătrân între cei cinci nemeși.

— „Se trăiești Petre,“ răspunse jupânul, „dar tu ce cauți prin Sebeș, dóră nu te-ai făcut cărăuș?“

— D'apoi, jupâne și ómeni de omenie, știți, ca omul, cerc și eu, de-oiu vedea că-i de mine de unde nu — fie voia Domnului! Am adus niște scânduri din Bucova, și duc înapoi cucuruze, mai pe sama căsii, mai și pentru vînzare, barêm ceva se mi-se întórne și mie.

— Așa, Petre, așa! Că așa facem și noi, facem 3—4 drumuri din Hațeg până aci și când am gândi că ne merge mai bine, atunci dăm de năpaste, mai creapă un cal, mai se frânge o rótă, mai dăm de altă pacoste, că Marmorele-i greu, mă Petre, e greu și-i lung; drumul tot e ochiuri, ici se poticnește un cal, dincolo se cufundă un dric până'n butuc, și numai D-zeu ne știe. De multe ori sui o căruță cu câte 4 și 6 cai, apoi ne coborim după alta, cât numai noi știm cei cărăușitul. Dar cu cine ești?“

— „Cu cine se fiu? cu D-zeu sfintul.

— „Apoi e reu, Petre; dar de s'or muia

caii, ori de te-a apuca ceva pe cale ce amarul t u vei face singur? Mai bine lasă tu se p rte c r u iile cine-i  nv tat cu ele!”

— „D’apoi o cercare, nu-i cel lucru mare, de mi-s’a părea bine, de unde nu...”

— „De unde nu, —  i-a părea rău c t vei trăi

— „Dar z bovi i mult? Se mergem împreună

— Indată prindem, numai se  mbuce ceva caii.

— Dar tu nu te pui la o litru  de vin cald?  ine bine la frig mă Petre!

— Nu mă pun jup ne, azi e Luni  i eu postesc Lunea, am beut un ciocan de vinars  i am  mbucat ceva. Acu merg se prind caii  i-i aduc aci, se plecăm deodată.

— Bine-i, numai c t că noi laolaltă numai p n  în Bucova putem merge, că noi încóce am adus ni te mere, iar încolo ducem cucuruz pentru meam ul cel din Bucova, acolo descărcăm  i sb rn im peste Marmore cu săniile góle, tu cu încărcat nu o se te p i ținea de noi

— Dapoi fie cum va fi, bar m p n  în Bucova mergem împreună.

A a, Petrea merse  i- i prinde caii,

și-i trase lângă birtul, unde se ospătau cărăușii dela ei, și era năcăjit Petrea de primirea cea rece a lor, că își gândi el, nemeși ne nemeși, dar ori și cum îs dela noi, dóră nu s'ar cădea se mă înfrice, mai bine sē-mi dea curaj.

Până se sosească el, eștia făcură sfat cum sē-l desmānte se nu mai facă cărăușii, „că — zise jupānul Ișvan — azi prinde Petrea, din el se învață altul și iar altul și pun Romānii mână pe cărăușii, vor purta marfele mai ieftin, că n'au cheltuielile, ca noi; vezi și pe Petrea, el nici o feliță de vin nu bea.

Dacă s'ar deda Romānii la cărăușii, atunci ce facem? Ori că vom slobozi din prețuri, ori vom pune de māmăligă cu cărăușitul.“ — „Ei!“ rēspunse jupānul Jiguța a lui Rozsi, „s'a sătura el de cărăușit numai se mai ningă o leacă, că și până acu-i neaua până în fóle la vite, din drum în lături, dar de mai ninge, cum va eși din urma drumului, îi prăpădit! Apoi noi n'om sta cu ușor, după el, până va sui la deal cu încărcat!“

Astfel de sfaturi făceau cărăușii, până ajunse Petrea îngāndurat și înspāimīntat de cele ce-i spuseseră ei. „Nu-i vorbă“,

— își gândea el — „ei au tótă dreptatea“. Ce cap am avut eu se plec singur la un drum așa lung? Incóce fu alta, că peste Marmore trecui cu sania gólă, din Bucova până aici dealuri nu-s, dar încolo ce o se fac? Apoi ăștia par că nu prea au gând să-mi ajute, de-oi fi în năcaz! Bageama le pare rău, unde vreu și eu să-mi agonisesc o ferdelă de bucate pe muncă dreaptă; ar fi buni bucuroși să merg la ei cu sacul, se mi-l măsura cum ei vor, și se le dau cât vor cere.“

*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Era cam pe la ojină, când plecară din Caransebes și când fu nóptea într'o vreme, erau la Vama-Marga. Caii le erau oboșiți, ei asemenea, deci intrară în lăuntru caii îi băgară în grajd la căldură, saniile în șopru la adăpost, iar ei intrară la căldură în ospătăria jidanului. Numai din când în când eșia câte unul afară, se nu-i ciufulească cineva cu vre-un cal ori cu vre-un sac de pe sanie, că pe acolo se țineau și ómeni răi. Altcum jidanul ținea doi câni sdraveni pentru apărarea cărăușilor, cari trăgeau la el, ca la ei acasă, de silă bucuros. Tótă nóptea a nins, cât dimi-

neața nu se cunoștea nici urme de drum. Nici poveste n'a fost se pótă ei pleca de acolo până s'a făcut d'albă de ziuă. Când se zărea de ziuă s'a înseninat și s'a făcut un frig de crepau copacii,

Omëtul s'a făcut făinos de frigul cel mare, dar era mult, Dómne și saniile că-răușilor încărcate tare. Până nu pleca se învoiesc toți 6, adecă cei cinci nemeși și Petrea se plătească lui Jefta, vecinul jidanului din Vama-Marga 1 fl., și el se prindă doi boi la o saniă gólă și se meargă înainte până în Bucova, se le facă o leacă de urmă, o pârtie, cum se zice, și ei se meargă cu saniile încărcate după el.

Pe amiazi cu mare năcaz erau în Bucova.

Aici poposiră, și cei 5 descărcară sacii de pe sanii și sburară ca vîntul pe Marmore la deal, că din Bucova spre Ardeal se vedeau prin zăpadă urme, căci dormiseră în Bucova la birt vre-o 8 cărăuși din Seghedin, cari purtau fier între Ruskbergul Bănatului și Călanul Ardealului. Aceștia plecară des de dimineată, încet-încet și făcură pârtiă. Așa cărăușii cei 5 plecară și sbárnăiră cu saniile pe lângă Petrea, care plecase mai curînd decăt ei,

cu încărcat fiind, mergea încet și tot mereu oprindu-se și odihnindu-și caii. Nu-i vorbă cercat'a el se vîndă cucuruzul la Neamțul din Bucova, ba și la jidanul din Vama-Marga, dar știți cum e lumea, vîzindu-l pe om în năcaz, îmbiau numai ca în batjocură, dându-i mai puțin decât dăduse el pe cucuruz în oraș. Deci își zise: Pa-gubă cu voia nu-mi fac, ce a da Dumnezeu aceea a fi, eu merg cu povara mea, caii îmi sunt buni, tineri, drumul nu-i tare rău, numai cât e greu.

Când îl ajunseră cărăușii cei dela ei, îi rugă să-i dea careva un cal până acasă, că plătește un florin, dar ei nu voriră; ne mai trebuie vitele, respunse jupân Ișvan, nu le putem da de pomană.

„Se sătură Românul de cărăușit, zise jupân Păluț, după ce se mai depărtară.

Mai mână, Petrea, și iar mai stătu, și iar mai mână, și iar stătu până ajunse în vârful Marmorelui. Înainte de a ajunge însă în vîrf, îl ajunseră doi tineri din Bucova, cari mergeau la protopopul din Grădiste, să-și scotă cărți de cununie. Ei erau pe jos. Când sosiră ei, un cal a lui Petrea atâta se muiese, de se culcă jos. Acum se temea c'a îngheța, deci prinse a-l

freca zdravěn cu un pojmotoc de fân, până se ridică, iar dacă ajunseră tinerii el le zise: „Ajutați-mi o leacă până'n vârîf, că apoi la vale vă las în sanie până la pórta Zăicánilor.“ Iar feciorii se învoiră, aruncaseră traistele în sanie și împinseră din dărét și îndată ajunseră în vârîf. Colo pe la cina cea bună erau în Grădiște la birtul cel mare, unde stătură până dimineța.

— „N'au rămas aci niște cărăuși dela noi?“ întreba Petrea.

— „De unde ești dumniata?“

— „Din Totești!“

— „Din Totești?“ Trecură mai înainte 5 Toteșteni cu 5 sanii și la tótă sania numai câte un cal. Ci că'n vârîful Marmorelui le-au ținut calea vre-o 8 feciori cu puști și le-au zis, că ori îi pușcă și iau tot cei la ei, ori se le dea șerparele și peptarele și dela fie care sanie un cal. Bieții creștini, vezi bine, decât se móră mai bine dădură tot ce cerură hoții.“

„Dómne mulțam, zise Petrea galbên ca ceara, făcându-și cruce. Dómne mulțam, că nu voiră a-mi ajuta se merg tot la olaltă cu ei, că de eram cu ei, aveam sórtea lor.

Miercuri pe la prânzișor era Petrea

acasă. Muiera îi plângea, copiii îi plângeau, neamurile îi mângăiau.

— „Dar voi ce vă bociti?“ întrebă Petrea, văzându-i cu ochii roșii de plâns.

— „Dar cum n'om plânge, că am gândit, că te-au omorât hoții, că uite ceia au fost cinci și veniră despoiați de bani și de haine, și numai câte cu un cal, d'apoi tu cum erai singur, te puteau omori și în-gropa în omăt, de nime se nu te afle veci pururea vecinică!“

— „Așa-i, dar tot nu-i așa! Eu nu avu-i ortaci de cale, ce-i drept îi drept, dar avu-i pe D-zeu cu mine.

Pe mine m'a apărat D-zeu, tocmai fiind că eram singur, și-mi era tótă nădejdea numai în ajutorul dumnezeesc, pe ceia îi pedepsi D-zeu tocmai, că ce mă părăsiră când eram în primejdie. Că dóră sfintă-i zicala : Cine sapă grópa altuia cade el în ea.

Pe ei i-a pedepsit D-zeu pentru inima lor cea rea, pe mine m'a scăpat, nu dóră pentru bunătatea inimei mele, că dóră și: eu sunt om păcătos, — ci mai mult m'a scutit, ca se vęd, că-i dreaptă zi cala popii „Nu vă răzimați în boeri, fii ómenilor, ci vă răzimați în Domnul, cel ce a făcut cerul și pămîntul!“

Prăbușita.

Este în Ardeal un sat care se chiamă Pruniș, dar azi mai numai pe scrisóre se zice așa, altcum ómenii din satele vecine de mulți ani îi zic Prăbușita. Mult m'am mirat de satul acela, că are două nume și améndouă românești; că, bine că mai tóte satele din Ardeal au câte două nume, unul românesc din vecie și altul unguresc de ieri-alaltăieri, dar sat se aibă două nume și améndouă românești, nu mi-s'a dat se mai vęd, ori că n'am pus eu sama.

Destul că odată mă întâlnesc pe tren cu un om framos, bine îmbrăcat și cu o infătoșare plăcută. Era ca de 60 de ani. Fiind améndoi lângă olaltă, prindem la vorbă, ca se ne treacă vremea mai iute.

Mai întâi vorbirăm de umblarea vremilor, de dările cele multe și grele, de prețul bucatelor și al vitelor și de câte tóte. Din vorbele omului meu vėjui că am lucru cu un plugar harnic și cu minte. Intre altele-l

întrebaiu: de unde este? Iar el îmi răspunse zimbînd:

— Eu îs din două sate.

— Cum, din două sate, ai moșie în două sate?

— Ba nu, ci satul nostru are două nume; din moși-strămoși s'a numit Pruniș, dar de vre-o 10—12 ani încóce-i zic Prăbușita.

— Așa, d-ta ești din Prăbușita? Știi că-mi place? Spune-mi rogu-te, cum de a căpătat satul d-vóstre acest nume? Că pe cât știu eu, e pe șes, nu e pe vre-o surupătură de deal. Ori dóră aveți pe hotar vre-o rîpă ce se tot prăbușește?

— Ba nu, ci se prăbușește satul, ómenii, vózând cu ochii.

— „Hm! D'apoi cum așa?”

— „D'apoi, dacá chiar vrei se știi, eu ți-oi spune din fir în păr cum stă lucrul, că ce-i drept, nu-i rușine nici păcat se spună omul.

— „D'apoi fi bun dară și-mi spune!”

— „Uite, domnule, sunt om trecut de 60 de ani, am opt copii, am averușcă dela D-zéu cât nu sunt silit a lucra în brazdă streină, am cu ce trăi de pe o zi pe alta destul de bine, după cum îi binele — în

ziua de azi. Țiu minte din revoluție de par'că numai eri a fost. P'atunci satul nostru se chema numai Pruniș.

Erau în satul nostru Români și Unguri, toți iobagi; Românii erau ca la o miie de suflete și Ungurii ca la 3—4 sute. O sórte aveau toți ómenii dela noi.

În revoluție erau în Pruniș doi preoți, unul românesc — popa Toma, și altul unguresc — iam uitat numele. Popa Toma era popa satului. La el mergea român și ungur de cerea sfat, când era vr'o pricină; la el mergea Român și Ungur de avea pe cineva bolnav în casă, că p'atunci doctorii erau mai rari, nu așa deși ca azi, dar și bólele și morții erau mai rari. Și popa Toma învăța pe tot omul ce-i călca pragul, nu alegea de-i Român ori Ungur: toți îs alui Dumnezeu, zicea el. Și era bine de ómenii dela noi, trăiau ca frații și aveau ce le trebuie, că popa Toma era îngerul păzitor al satului. El, par'că amu-l vęd — mergea Sâmbătă seara la biserică cu diacul și făcea vecernia de pe la ojină până pe însărate, și era plină biserica de ómeni — Români și Unguri — că și Ungurii veniau la biserica nóstră mai bucuros de cât la a lor, că nici nu prea știau ei ungurește, dar'

fêrul, cum se prindă roii, cum se lucreze, în scurt îi pověțuia la tóte lucrurile cele bune. Și era bine la noi în sat și ómenii aveau ce le trebuie. Om beat nu mai vedeai, că de se scăpa careva-cândva, popa Toma știa tóte, îl chema înainte și-l spovedea mai avam decât în postul Paștilor: „Da ce-i Tódere, te-ai dat beuturii? Bine-i așa? O se te sărăcești pe tine și se-ți sărăcești copii, care te-or blăstăma de nici în grópă nu-i avea pace! Lasă beutura, fêtul meu, ia pildă dela ómenii cei cinstiți și fii fruntea satului, nu códa nimernicilor. Acum Dumnezeu te binecuvinte și ia aminte ce-ți spun, că nu-ți spun, din ceva rěutate, fără spre binele tēu îți spun!”

Și creștinul se rușina și se pocăia, și era bine. După revoluție făcu popa Toma școlă la noi și doi ani de a rîndul învêța el copii și diacul, se pârîndau: popa Toma-i învêța până la ameazi și diacul după amiazi. Parcă amu-l vėd, că chiar atunci am prins și eu a umbla la școlă, eram ca de 12 ani. Era aspru dar bun popa Toma. Nu răbda necuviințe în școlă, nici copil ori copilă necurățită cum se cade. Și mergeau strună invêțăturile. Copii cîntau în biserică și ziceau apostolul, iar părinții copiilor plân-

geau de bucurie. După vre-o doi ani de zile aduse dascăl pe plată, la care i se da 120 fl. și de fiecare copil câte 10 cupe de bucate, grâu, săcară ori cucuruz, care ce avea. Și așa s'a ridicat la noi o școlă de veniau și copiii din sate depărtate la ea. Dar popa Toma era bătrân; copil se lase în urma lui n'a avut, că un fecior ce avusesse, îi murise tocmai când găta învățăturile, iar o fată ce mai avu, nu voi să se facă preuteasă, se rămână în locul tătâneșu. Așa la bătrânețele lui era bietul popa Toma singur ca cucul, dar era mângăiat, că are un popor bun și asculător, care-i lucră totă cleja și-i dă de fiecare fum câte o măsură de ciucalăi și de fiecare mort mare 4 fl. de aramă; iar de un mort mic un husoș de argint.

Cu vr'un an și jumătate înainte de a muri popa Toma, se întâmplă de móre popa Niculae din satul vecin cu noi, din Rěstóca. Rěstóca e sat mic, abia de vr'o 60 de fumuri,

Așa vlădicia nu dă popă în Rěstóca fără o pune ca filie la Pruniș și popa Toma se le facă slujbele și lor și nouă. Dar popa Toma, om cucernic, a făcut cât a putut, dar după vr'un jumătate de an a scris la vlădicie, că el e bătrân și nu pôte fi păs-

tor la două turme, altcum nici nu pôte pricepe cum ar putea un păstoriu se păstoriească mai mult decât o siugură turmă. Vlădicia a dat apoi Răstóca la alt popă din vecini dar ei deosebit nu i-a dat popă. Dar nu mult după aceea dă D-zeu și móre popa Toma. Jalea ómenilor dela noi nu-i om o se pótă spune. Chiar atunci m'a luat pe mine cătană, când a murit popa Toma. Par' că vėd ce prohod a avut și ce plângeau ómenii după păstorul lor cel bun. Dar și avură de ce plânge, că de a trăi Prunișul o miie de ani, popă ca popa Toma n'a mai avea. După ce au îngropat pe popa Toma s'au vorbit bă'rării satului se meargă vre-o câțiva la vlădicie, și se se róge se le dee un popă cucernic, cum a fost popa Toma. Și s'au dus. Și i-a îmbunat vlădicul, că le-a da popă încă mai învățat de cum fusese Toma.

Mult se bucurară ómenii de făgădașul vlădicului, dar scurtă le fu bucuria și amară amăgirea. Că veni de o dată cu iarna un popă la noi, trimis de vlădicul, care-i până-n ziua de azi, dar nu-i pôte fi nici umbră la popa Toma. Cum îl vėzură ómenii noștri, își ziseră: Un popă ca popa Toma nici vlădicul n'are de unde ne da. Acum ve-

deau ei ce au pierdut, dar din grópă nu-l puteau scóte. S'a mai deprinde dórá — ziceau unii moşnegi, iar alţi ziceu: Când îi face din leucă dirgea la îmblăcei, atunci va fi popa ăsta ca popa Toma! Şi pagubă, ăşti din urmă avură drept. Că de când intră el în sat, tóte, dar tóte merg spre stricare, par' că a adus el un sac de rele şi l'a deslegat în capul din sus a satului de au înundat tot satul.

Mai întâiu şi-ntâiu de tóte slujbele nu le făcea, şi nu le face ca popa Toma. La vecernie nu merge mai mult de 3—4 ori pe an, la sêrbătorile celea mari. Căzanie nu spune-n veci, că bagsama nu ştie. Iar slujba o face așa de fuga, de gândeşti că-l alungă cineva. Numa-l auzi: Iară şi-iară tra-la-la-la-la.... Pentru pacea de sus tra-la-lala! Cât nu-i om pămêntean se-i aleagă ceva din gură. Slujba, care popa Toma o făcea din rêsărit de sóre până la ameazi, el o gată într'un ceas mic de vreme. Pe tineret îl bufneşte rîsul, când îl vede cum se grăbeşte cu sfînta slujbă, de gândeşti, că fuge de turci.

Mai fiind lucrul așa, că i-a dat vlădica şi satul vecin, lui, care D-zeu mă ierte, nici pentru satul nostru nu eră destul păs-

toriu, e vai de loc. Nici merg rînduelile bine la noi, nici în satul vecin. Că se vezi domnule, într'o duminică-i la noi, și-cum am zis, îndrugă slujba repede — vreme de un ceas, apoi fuga acasă, de unde nu mai iasă între popor numai când are d-lui ceva lipsă. Dar în Dumineca aceea satul vecin e fără popă; îi cetește ceva diacul și merg care-n cătrău, cei mai mulți la crîsmă la jidan. In altă Dumineca-i în satul vecin. Atunci e la noi numai diacul, cântă ce cântă, spune — când spune ceva căzanie, și hai a casă. Apoi ómenii noștrii, dacă Dumineca și în sêrbători nu au ei slujbă dumnezească cum se cade, se dau relelor. Aca-să-i omórá urítul, biserica-i închisă, deci hai la crîsmă. Așa azi, așa mâne, până s'au crescut un rînd de ómeni stricați, rěi, le-neși, fuduli, sfătoși, de se te apere Dumnezeu sfîntul. Așa satul nostru s'a dus și se duce pe povîrniș la vale, se prăbușește vèzênd cu ochii; nici nu-i mai zice nime Pruniș ci toț Prăbușita și Prăbușita i-a peri numele.

Că, se vezi d-ta, rěul prinde rědăcini mai curînd decăt binele. Și, ține samă, binele resare numai dimineața, iar rěul în-colțește câtui ziulica de lungă, mai cu samă dela ameazi în spre sară. Cólea pân' pe

la ojină ómenii noştri mai toţi is treji. Dar dela ojină prind a fi lihozi. La bise-rică nimenea nu la face vecernie, acasă-i prea devreme de dus, deci numa-'i vezi doi-trei însoţindu-se la câte o jumătate de litră de vinars. După ce iau o leacă-n cap apoi uită de năcazuri, toţi sunt bogăţi. Atunci apoi fac ei tîrgurile, de cari se scar-pină în cap adòua zi. In beţie, unul cumpără dela un jidan o claie de fân pe cambiu de 60 fl.; şi nu-i vrednică 30! Altul tot pe cambiu cumpără o vacă cu 100 fl: de nu-i vrednică nici 50! Dar dóră nu-i pe bani în mână! Altul zălogeste în beţie o bucată de loc, un altul se leagă de atare cărăuşie, pentru preţul jumătate. Şi câte bazaconii tóte le fac în beţie. Dacă aud muierile de tîrgurile lor şi prind a-i mustra, e pricina gata; îşi bat muierile şi ajung la legi, că muierile au neamuri, ies se le scótă şi se încinge câte o bătaie de iasă satul întreg. In beţie fac tîrguri, cari după ce se tre-zesc stau se-şi smulgă părul, dar a se des-face nu se mai póte. Apoi ajung în lipsă de bani, se pótă potoli pagubele pricinuite din tîrgurile făcute-n beţie. Aleargă pe la cămătari, cari iau sută după sută. Drept aceea, ne mai putënd purta cametele, aleargă

la bancă, se înglódă până după cap. Astfel, că la noi în Pruniș azi nu suntem mai mult decât dóră 10—12 gazde se nu fim dători, mai mult de 100 de gazde sunt înglodați în dătorii cât nici copii de copiii lor nu s'or scóte din ele. Apoi fiind lucrul așa în sat, așa e și la biserică și la școlă. Școlă numai cu numele ni-i școlă, biserica stă acolo gólă și săracă. Că, ce biată a avut, în loc se crească, a mai scăzut. Azi n'are biserica nici pe jumătate din cea ce avea acum îs 30 de ani. Și ce i se pare că are, ceva bănișori, vre-o două — trei sute florinți, nimica tótă, sunt în așa locuri dați și cu așa slabe scrisori, de bun e D-zeu, dar nu cred să se aleagă din cei mai mulți nimica. Averea bisericii nu crește, că nu sunt ómenii cu tragere de inimă cătră biserică. Nu mi-i crede, domnule, dar mi-i și ruine s'e-ți spun: nici epítrop (curator) nu mai vrea să se pună nimenea. În câteva rînduri a fost prótopopul se pună curator, și nime nu se leagă, și nu se póte lega, că cu popa ăst slăbănog nu se póte eși la cale. Se vază cineva socotelele bisericei nóstre, l'ar prinde mila de noi. Nu mi-i crede domnule, dar spun pe suflet ce face popa ăsta: pune pe curatori se scótă bani din

lada bisericii ca se-i aducă d-sale vinars și vin și carne, când iasă protopopul în sat, că zice — că el nu-i dator se omenească pe protopopul din al seu. Apoi la socotele pune că-s chieltuele făcute cu esamenul pruncilor. Așa fiind lucrul, ómenii, rei cum sunt, se tem de păcat, se dee socotelele hamise (false) iar cu popa ăsta numai socotele hamise se pot face. Așa ni-a mers satul la prăpădenie, la prăbușire: se prăbușește satul, se prăbușește biserica și școla, și am ajuns de ris la lume! De aceea se și zice la satul nostru Prăbușita, că s'a prăbuși de tot, de nu i-a trimite D-zeu o căpetenie mai cu cap și mai cu inimă.

Auzind aceste din gura bietului creștin, cugetând, că barēm jumătate sunt drepte din cele spuse, mi-am zis: „Dómne cum mai poți răbda un astfel de preot!“

Tóder sprinten.

Tóder Sprinten din Sărăceni era cel mai mic din copii lui Nichita Sprinten — bețivul. Mai avea doi frați și trei surori, dar cine-i mai știa pe unde sunt? Tatăl său nu înzădar fu poreclit „bețivul“, că mai totă vremea și-o petrecea printre polobócele jidanului. Habar n'avea că casa-i tócă, că copii și femeia umblă goli și flămânzi, că locurile-i rămân nelucrate; el știa numai una: beutura. El a scurnuzuit și zicala: „*Mâncarea și hainele-s numai fudulie, beutura face ce face*“. Și bea, bea, bea; zi și nópte era tot țapân de beatură. Biata lelea Samfiră, muierea lui Nichita bețivul, trăgea zile amare cu harnicul ei de bărbat. Ea, săraca, muncia cât putea, se sature atâtea guri sparte și se îmbrace atâtea spate góle. Dar ce biată póte o muiere slabă, îngreunată cu o așa glótă de copii și bătută de Dumnezeu cu un așa bărbat becisnic? Își uri zilele, își ruga

mórtea, dar mórtea nu vine, când o chemi, ci când are poruncă dela cel de sus. După alte năcasuri multe, ce trebuia se rabde biata muiere, se mai întimplă o pacoste: Venind odată odorul ei de bărbat beat leucă dela jidan, o lovi din chiar senin atât de tare cu o despicătură de lemn preste brațul drept, de trebuì se-l pórté legat in lopățele mai multe săptămâni; iar când îl deslegă, când nu mai simți așa dureri mari, acela-i era țapân, nedestoinic de ceva muncă. Vai și amar de zilele ei, cum a trăit de aci-n colo.

Și așa trăi multă vreme. Copiii, care cum se *sburătăcea* cât de cât, îl tocmea hărgățel (sluguță) pe la cei ómeni cu dare de mână. Și care se vedea odată scăpat din casa cea gólă, sbura cât vedea cu ochii, mai mult nu se întorcea la cuibul cel gol și sărăcăcios. Așa s'au împrăștiat toți prin satele vecine ca argați, iar fetele la tîrg ca argate. Amu remase lelea Samfiră numai cu Tóder, cu copilul ei cel mezin și cu sărăcia cea veche. Că bărbatu'so trăia dar mai mult printre polobóce, decât pe la casa lui. Și se mirau ómenii din Sărăcăceni, pe ce foc mai bea atâta? De unde are tot mereu parale, se plătească

atâta potop de beutură, ce tórnă-n el? Ori dóră jidanul îi dă pe révaş? El nu spunea la nimenea nimic, și nimenea n'avea drept să-l tragă la dare de samă; el tot bea și iară bea, iar jidanul îi da bucuros. Las că și el ajuta jidanului câte ceva, mai la umplerea polobócelor, (buclanelor) mai la purtarea lor de ici cólea, mai că-i tăia câte-un lemn; dar pentru muncă atât de puțină, numai nu-i putea da jidanul atâta beutură, cât se fie tot țapân.

Dar trecu zi după zi și cu chin cu vai se făcu și Tóder mărișor, de putea fi de ceva slujbă. Atunci îi tocni măsa hărăgătel la un rezeș (nobil de cei mai mici), om cu stare și cu socoteală. Acolo stătu Tóder până-i veni vremea se meargă la numărș; acolo învătă el lucrurile gospodăriei, de acolo trimetea el sărmanei sale mame câte ceva, ce scotea dela stăpâni în preț de simbrie, mai un sac de fărină, mai câte ceva brânză ori lăpturi, mai câte un suman ori altă haină, și așa amu măsa trăia mai fără lipse, din agonisita copilului ei; iar el, Tóder multămia lui Dumnezeu că a ajuns în casa unor ómeni cinstiți, de unde póte ajuta pe mamă-sa. Și biata lelea Samfiră încă era mângăiată. că amu are

și ea câte o haină caldă, câte ceva merinde, și nu e nevoită a umbla tot gólă și flămândă și cerșind pe la neamuri și pe la streini.

Dar cu cât se apropia Tóder de douăzeci de ani, cu atât era lelea Samfiră tot mai îngândurată, tot mai supărată. Numai se trezia plângând din chiar senin și vorbind singură: „De vor lua pe Toderica la óste — ce amarul meu mă voiu ști face? Bărbatul mi e un beutor becisnic, copiii ceialalți, de când au eșit de sub aripile mele, nu mai abat pe la mine nici să mă vează, necum se-mi întindă ceva din agonisita lor. Si vai! mult m'am trudit eu pentru ei, până i-am crescut; mult am plâns la leagânul lor, mult am umblat gólă și flămândă, numai ei se nu ducă lipsă. Și amú, iată! De duc pe Tóder la óste, rămân muritóre de fóme, cu bețivul ăsta după cap, care-mi amărește zilele și mai tare!”

Dar scrisă-i, că de ce te temi nu scapi. Așa fu și cu lelea Samfiră. Colo într'un post de Paști când căuta feciorii de-s buni pentru óste, Tóder fu luat și tómna pe la ziua Crucii, fu dus la óste și cu óstea departe în țerile nemțești, de unde n'a venit acasă trei ani de zile.

Sărmana, lelea Samfiră, cum mai plângea ea, cum se mai văieta, cum își smulgea părul de supărare, — dar toate lacrimile și toate suspinele, nu-i folosiră nimic. La plecare Tóder a zis cătră stăpânul său așa: „Stăpâne, te-am slugit vre-o 11 ani, și mai bine, și mai rău, cum am putut, ca un băiat lud și nepriceput ce am fost. Amu trebuie se merg la óste, precum bine vezi, dar d-ta fi bun nu lăsa pe mama muritoare de fóme, până mă întorc eu; atunci te-oiu slugi omeneste, voiu răfui tot, ce vei da mamei mele.“ Și stăpânul făgădui, iar el merse în țeri streine, unde nu cunoști pe nime, numai frunza și iarba, care-i în totă lumea. Dar merse în câtva mângăiat, că știa că stăpânul-so să ținea de cuvînt și biata lui mamă nu va duce lipse până va veni el iar acasă.

Cu mare jale s'a despărțit el de mamă-sa, de stăpânii săi, de satul său, de prietenii sei din copilărie, dar trebui să se despartă, căci

Porunca împărătească
Trebuie să se-nplinească.

La vre-o câteva luni, dupăce eși el din țara lui, era alt om. Pe unde era el amu, erau altfel de ómeni, cu streine limbi, cu streine

obiceiuri, dar lui i se părea că aceia trăiesc mai bine de cât ómenii din satul lui, din Sărăcăceni. I-i vedea mai bine îmbrăcați, mai bine grijiți, mai bine hrăniți, vedea la ei case mai mari și mai frumoase, grajduri și șuri mai încăpătore și mai arătătoare, vite mai frumoase și mai scumpe, pomături mai mari, în scurt: vedea o lume mai avută, cu un neam de ómeni mai socotiți. Amu nu-i mai părea rău că l'au luat la óste, numai o leacă-i era jale, când se gândea la măsa. Alt-cum ar fi tot cătunit, se vadă lume multă și multe feluri de ómeni, se învețe bunele lor obiceiuri și se aibă ce spune, când va mai merge odată-n satul lui.

Trei ani trec de nici simțești, când e omul sănătos. Așa trecură și pentru Tóder și numai se trezi odată pe cale cătră casă. Ar fi sburat, săracul, dar na avea aripi; avea însă picióre sănătósă, și acele-l duseră mult mai îngrabă, de cum credea. Intr'o bună dimineată numai se trezi că-i în satul lui, în Sărăcăceni. Pe muma-sa o află sub glia verde, tată-so era tot el, casa surupată, bătea prin ea vîntul pe unde-i plăcea, frații și surorile împrăștiați prin cea lume mare a lui D-zeu. Ce era se înceapă? Se duse la vechiul lui stăpân și

întră ca argat. Acolo puse în rînd tóte, după cum văzuse el umblând prin lume, pe unde cătănise. Stăpânul numai se încrucea, de ceea ce vedea, că face și de ce auzia din gura lui. La început nu prea era învoit se lase tóte după Tóder, dar la urmă, după ce văzu, că una-două din cele spuse de el es la fel, se învoi bun bucuros.

Și adeca, cum credeți, că a povățuit Tóder Sprinten pe stăpânul seu? Iată cum :

Când venise dela óste era tómnă târziu, bruma era grósă, ba une ori chiar îngheta gârla pe margini câte o leacă. Vitetele nu prea vineau sătule din câmp. Nutreț văzu, că nu prea este mult la stăpănu-so, după numărul vitelor. Stăpănu-so era îngrijit. Ar fi vîndut din vite — nu se îndura, că erau mai pe nimic de eftine; se le bage pe iarnă nu cuteza, se temea, că nu le-a putea scóte-n primăvară, cu nutrețul, ce-l are. Tóder le văzu aceste tóte, deci zise stăpânului așa: Bade, prin țerile pe unde am umblat eu, cine are atât nutreț cât ai d-ta, scóte din iarnă un număr de vite cât al d-tale grase și frumóse, dar nóuă nu o se ne ajungă.

— Véd, că nu-i modru se ni se ajungă,

dar la ei cum de s'ar ajunge? O fi nutrețul mai bun?

Ba nu, ci vitele lor mânâncă mai puțin și totuși sunt grase și frumoșe, că stau iarna la căldură, unde mai mânăcă, dar mai mult dorm, dar p'aici prin Bucovina noastră, vitele-s tot afară, vîntul le bate, plóia și ninsórea le bate, frigul le stórcce și măduva din óse. Așa nu pot dormi, stau tot sus, tot rod, și tot se leagănă de slabe, când es din iarnă. En se cercăm se facem o alcătuială pentru ele, un grajd, că nu-i cel lucru mare. Acolo apoi o se vezi, vor mânca mai puțin și totuși vor fi mai grase, și mai frumoșe.

— Mă Tódere, mă, tu zici una. Nu-mai cât, vezi tu, aci de când lumea și pământul nimenea n'au umblat cu grajduri, iacă cei tîrgoveți numai, cari au o văcuță dóuă, dar noi gospodarii care din mila domnului avem mai cu soție... știi tu bine cum le ținem, afară la largul.

Așa-i, bade, dar — se vezi d-ta, en se cercăm, se facem noi ce n'au făcut alții. Păduri avem, de numai cât nu cad pe sat, se facem, și vom vedea că-i bine. Că eu drept se-ți spun, pe unde am umblat, n'am văzut vitele zăcînd cât ține iarna de lungă

în vînt și ger, cum zac ale gospodarilor noștri moldoveni de aici din Bucovina

S'a gândit mult stăpânul lui Tóder asupra vorbelor lui, o nópte întreagă s'a tot gândit și resgândit. Ii părea rău și după locul ce o să-l cuprindă cu grajdul, că dóră lui îi trebuiește grajd mare, că are vite multe, dar se gândea și la ticneala ce va avea-o cu vitele lui la scut, la căldură. Ei, dar locul cât îl va cuprinde cu grajdul, nu-i mai aduce în veci ceva folos. Acolo n'a mai putea nici se are, se samene câte ceva, nici se cosască. Dar de odată cu ziua era hotărît.

— Mă Tódere, mă, m'am gândit și m'am resgândit, tot atâta-i, hai facem noi un grajd. Lemne avem destule, scânduri încă avem, și ce nu avem, sunt la cele mori.

— Bine zici, bade, se ne apucăm de lucru, mai chiamă câți-va ómeni, și în câteva zile grajdul va fi gata.

La o săptămână după aceea, vitele stăpânului lui Tóder erau la adăpost, nu le ploua, nu le ningea, nici vîntul nu le bătea, erau scutite ca-n casă. Dimineața nu se sculau din așternuturi până era sórele sus, atunci le deslega dela iesle, le slobozia la câmp, și seara veniau ca doba de um-

flate, de sătule ce erau. Seara le lega la iesle și ele dormiau duse până colo la cina cea bună, atunci le băga Tóder ceva paie de ovės, ori turgeni de păpușoiu tăiați mărunț cu toporul și până dimineața, ce le sloboziau la pășune, nimic nu le mai trebuia, și totuși când eșiau din grajd, gândiai, că o se sece părăuașul, ce curgea pe la pörtă, atâta apă beau.

Acum vedea stăpânul lui Tóder, că zeu mai ușor se țin vitele în grajd la căldură, decât afară la largul. Cu un lucru nu se putea însă împăca: de ce adevca Tóder taie turgenii mărunț, de ce nu-i dă așa întregi la vite? Și întrebă pe Tóder, de ce mai omórá vremea și cu acel lucru? Iar Tóder îi respunse: Așa-i bine, stăpâne, așa am văzut, că fac nemții pe unde am umblat, că așa rod vitele tot, de nu rămâne nimic.

Acum era împăcat stăpânul și cu aceasta, după ce văzu, că în adevăr vitele lui nu fac ogrinji din turgeni, dar ziua scade, nóptea crește, și odată numai se treziră cu un omēt până-n genunchi.

Vitele celorlalți gospodari din Sărăcăceni erau p'afară, își mâncau nutrețul din omēt, îl mai și călcau în picioare, și stau

cârligate de spinare; dar cele ale stăpânului lui Tóder erau la adăpost, mâncau din iesle tot câte puțin și beau apă bine, când le slobozia la gărlă.

După ce frigul se făcu și mai mare, lua Tóder balegă prospătă și cu ea umplea ori ce crepăturică vedea printre bârne. De ce te mai măngești pe mâni cu balegă? întrebă odată stăpânul seu.

— Dór vezi, că prin crepături intră frigul la vite; se nu le fie frig. Dar să-mi ajuți stăpâne, se suim în pod două-trei cară de nutreț, că atunci va fi și mai cald în grajd.

Și așa au făcut, și au văzut că-i bine.

Când fu colo prin postul Paștilor mai toți gospodarii umblau în ruptul capului după fân de cumpărat. În Sărăcăceni nu aflau, deci mergeau prin satele vecine, cale departe, și-l cumpărau în focul vînat de scump. Stăpânul lui Tóder însă avea nutreț destul, vitele lui erau grase și frumoase, de gândiai că-s pe la ziua Crucii, când cobor din munte.

— E bun lucru grajdul ăsta, mări Tódere, zise atunci stăpânul seu. Ar fi bine se-și facă toți gospodarii noștri câte un așa grajd, că se cruță mult nutreț.

— O se-și facă și ei, dacă vor vedea că-i bun, răspuse Tóder. Dar, stăpâne, ți-am spus multe de când venii din miliție, câte și mai câte vèzui p'acolo. Ar fi bine se cercăm și noi cu erburi de nutreț, cum au nemții. Ar trebui se sãmînăm lucernă și trifoiu, care se pot cosi de 3—4 ori într'o vară, ar trebui se sãmînăm sfecle (napi) de nutreț, cari dau o hrană bună tuturor vitelor, cu deosebire vacilor cu lapte. Uită-te d-ta, stăpâne, cum e și grădina d-tale de mare și de bună, o cosești de 2 ori și faci 10—12 cară de fân și 6—8 cară de otavă. De s'ar ara și și sãmîna cu lucernă, ar da pe de două ori atâta nutreț, apoi bun, dómne, că se îngrașă vitele de lucernă, ca și de ovës.

— Cred, Tódere, dar a fi scumpă sãmînța, de unde în tot anul atâta arat și atâta bani pe sãmînță?

— Bade, de sãmînăm lucernă, aceea ține 6 ani, ba și mai mulți, iar trifoiul ține 2—3 ani unde-i place locul.

— Hm! N'ar fi cel lucru mare se cercăm, oi mă tem, că nu o se ne iasă strigările; și atunci ce facem?

— Ce se facem? Cine nu cearcă, nu pierde, dar nici nu câștigă. Am făcut

o încercare cu grajdul și am văzut că-i bine; de ce ore n'am face o încercare și cu lucerna și cu trifoiul? Se sămînăm la început mai puțin, numai câte un chilogram, și — de vedem că-i bine, la altă toamnă spargem din pagiște și facem loc mult pentru trifoiu și pentru lucernă și pentru napi de nutreț. Aci, vezi d-ta, creșterea și ținerea vitelor este cea mai bine resplătită. Vara, slavă d-lui, se pot ținea vite cât de multe, dar iarna cu ce le ținem și cum? Cu fân bun-rău, cum îl putem aduna de pe cele coste, mai cu ceva otavă din lunci și acuni turgentari. Alte neamuri, mai luminate decât noi în ale gospodăriei, au pentru iarnă atâta nutreț bun pe sama vitelor, de ne pun în uimire. Ei au lucernă uscată, au trifoiu uscat, au napi, iar noi stăm numai și numai pe lângă ierburile cari resar din pământ din bună voia lor, nesămîinate, neîngrijate.

— Apoi unde zici tu, că ar fi bine se cercăm cu ierburi de care spui tu?

— Aci-n grădină. Colo unde-i păpușoiștea (mălăina) s'a ara și s'a sămîna ovės, iar după ce va răsări ovėsul vom sămîna preste el pe un petec 1 chilogram de lucernă, pe alt petec 1 chilogram de tri-

foiu, iar într'un petec, îndată ce vom ara, la primăvară vom sămîna sămîntă de napi; aceea o putem mesteca și cu boabe de porumb, și pe acel loc vom avea și porumb și napi; dar paremise mai bine se fac dacă-s numai napii singuri.

— Dacă-i așa, fă cum știi, eu îți dau voiă, dar atunci păpușoiu unde punem ?

— Pentru păpușoiu vom sparge din țelină, că știi d-ta, că el în țelină se face foarte bine. D'apoi bostani ce vom avea în țelină!

Și așa au făcut. Au umplut păpușo-
iștea cu trifoiu și cu lucernă și cu napi,
iar păpușoște și-au făcut alta nouă, cum
au spart țelina. Dar n'a avut a se căi.
Ovësul atâta de gras s'a făcut, încât a tre-
buit se-l cosască când a prins a înspica și
a făcut din el o claie mare de nutreț. La
vre-o șese săptămâni după aceea a cosit un
păr gros de lucernă și de trifoiu, iar tómnă
târziu a mai cosit un păr de otavă. Și au
făcut de pe un petecuț de loc atâta nutreț
bun și scump, de se minunau ei înșiși.
Napii încă s'au făcut bine. De pe la sfîn-
tul Petru vițeei trăiră tot cu frunze de
acelea grase de napi, cari li-se dau învrăs-
tat : odată nutreț uscat, odată frunze verzi

de napi. Și erau vițeii grași și frumoși de-ți era mai mare dragul a privi la ei, creșteau ca din apă. Tómnă scóseră napii din pământ, tot ca bostanii de mari. Îi așezară în șură și-i acoperiră cu paie. Iar după ce căzură vitele pe iesle, da în tótă seara vacilor de lapte și vițeilor, câte o trocută de napi tăiați. Și dau vacile lapte bun și mult, și era fălos stăpânul lui Tóder de argatul ce are, dar și Tóder era fălos, că nu l'au lăsat în baltă înnoirile ce le-a adus din țara nemțască.

Ómenii din sat se mirau, de unde știe Tóder al betivului atâtea lucruri minunate, că dóră și din ei, mulți au fost prin cele țeri streine la óste, dar nici unul n'a venit cu capul atât de plin de înțelepciune, ca el. *

Avea stăpânul lui Tóder mai mulți copii, dintre cari cel mai mare era Florica, o fată cât se o zugrăvești în icónă, nu alt ceva.

Tóder argatul, era și el ficior, nu tufă, sprinten și frumos, harnic și cruțător, apoi cuminte ca un preot care-i mai cuminte. Dar el era argat sărac; harnicul de tată-so beuse mai tot, ce avuse, deci nu se putea gândi la o fată din ómeni, ca Florica. Nu-i vorbă, o juca el la horă, când încăpea de

alți feciori mai avuți, mai povesteau ei p'acasă și când erau pe câmp la lucru, dar nu se cuteza nici se gândească, că Florica se-i fie lui nevastă.

Colo după bobotează veniră Florichii pețitori din al treilea sat, ómeni cu stare, gospodari vestiți. Tóder era acasă cu stăpânii, Florica era-n șezătóre, că era-ntr'o Joi seara, când torc fetele până târziu, c'apoi Vinerea nu-i bine de tors. Trimișeră deci pe Tóder în șezătóre, se chieme pe Florica acasă, s'e-și vază pețitorii. Și ascultă el porunca, și se duse, dar se duse tare îngândurat. Se mă duc — își gândea el, se o chiem acasă, ca se o ducă ăștia, colo departe! Hm! Óre... dar nu, una ca asta nu se póte.

Când veniau cătră casă începu Tóder așa: Tu Florică, tu... hm... ce ai zice tu dacă... vezi tu... aș zice și eu o vorbă... se nu te măriți așa departe, se rămâi tu în satul nostru, că... ori cum... ai părinți aci, ai neamuri, ai prietini... ca omul...

— D'apoi, Tódere, și eu așa m'am fost gândit, dar vezi, că tu n'ai zis nimio pân'acum; ce știam eu, ce gânduri te pasc?

— Iacă zic amu!

Și, cum mergeau pe lângă olaltă, se

apropiară mai bineșor de olaltă, și — cu o sărutare lungă și dulce — jurământul de credință vecinică era făcut. Preste câteva săptămâni satul era în fierbere.

— Așa, ziceau babele, după cine-și mai știe mărita și gospodariul cel mare pe Florica? după cõda satului, după feciorul bețivului!

— En tăceți din gură, răspundeau moșnegii și ómenii mai așezați, en tăceți din gură! Cu ce-i Tóder vinovat, dacă tatăso-i cum îi? Óre el l'a cumpănit să se facă bețiv? Tóder e om ca ómenii, e fecior cuminte și frumos, e om harnic și știe cumpăni lucrul gospodăriei, ca nimenea în satul nostru. La socru-so-i trebuie un așa ginere, că avere are destulă, încă prea multă, dar singur n'o pôte învinge. Cu Tóder împreună lucrând, o se-i crească ave-rea și binele vèzènd cu ochii. Apoi fetii-i place, ea are se trăiască cu el. Bine face gospodariul, că o dă.

După câteva zile fu nunta, nuntă mare, nu glumă, ca la gospodari.

Acum zice Tóder la stăpănu-so so-
crule, și muncesc împreună, ca tată cu fe-
cior, și binele crește vèzènd cu ochii.

Sătenii încă au apucat multe din înnoirile ce văd, că le face Tóder, și toți cunosc, că un om cuminte ca el nu a mai văzut Sărăcăcenii de când lumea și pământul.

Apoi se mai zică cineva, că din tată slăbănog și copii trebuie se fie ca el! Iată, Tóder sprinten a dovedit, că nu-i așa!

